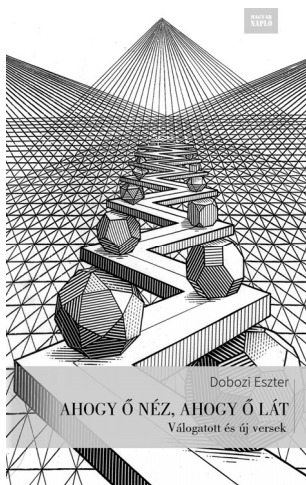

BAKONYI ISTVÁN

Dobozi Eszter: Ahogy ő néz, ahogy ő lát

VÁLOGATOTT ÉS ÚJ VERSEK

Magyar Napló
Budapest, 2015
360 oldal, 2500 Ft

Hat önálló verseskötete és öt, egyéb műfajú kötete után előtünk van Dobozi Eszter válogatott és új verseit tartalmazó könyve, mintegy három és félszáz oldalon. Eddigi lírai életművének példás összegzése.

Elöljáróban érdemes leszögeznünk, hogy formai művéség, a hagyományos szépség sok jele, eleven képiség és zeneiség jellemzi líráját. Hangja intellektuális és érzékeny, fölmutatja a világ sokszínűségét, de a számára oly fontos Egy, az egység középpontba állításával. A kötött forma és a szabad vers sem áll tőle távol. Hitét, meggyőződését gyakran drámai hangon vallja meg, és foglalkoztatja a jézusi sors tragikuma és fölemelő volta. A létezés gyökereit kutatja a vers eszközeivel. Az *Ahogy ő néz, ahogy ő lát* hű összegzése eddigi lírai pályájának, betartva az időrendet, válogatván az önálló kötetek anyagát. Felidézi a különböző korszakokat, az érlelődés stációit. A megmaradásért folytatott belső küzdelmet, ennek érvényes esztétikai megjelenítéseit. Költőként, íróként, pedagógusként, iskolaigazgatóként. Gondolom, számára a tanítás is Németh László-i értelemben létezik, és létkiteljesítő érték.

A hetvenes évek vége óta jelenlevő költő már a pálya elején feltűnt meditatív-intellektuális hangjával, ami aztán később egyre sűrítettebb formában szólalt meg. Tudatosan épülő életműve ma már kortárs líránk egyik legegyszerűsebb teljesítménye. Korai *Utóhangjában* így ír: „minden út önáltatás? / minden úton levés / szemérmetlen becsapása / érzékeinknek?” Keleti gondolkodással is érintkező kérdések ezek, tűnődés a belső útról. Már akkor a felszín alatti rétegeket kutatja, és jól látszik, hogy a bölcsélet is nagyon közel áll hozzá. (Itt jegyzem meg, hogy a borítón levő Orosz István-grafikát, annak geometriáját is értelmezhetjük úgy, hogy rajta megjelenik az utak és kereszteződések, valamint a csúcsok szimbolikája.) Az út újra és újra előkerül, egészen a kötetzáró, nem régen született *Visszaút* c. versig. Ez a mű gyönyörű

záróakkord, az „égi-földi pompa” lírája, s azt is sugallja, hogy a „visszaút” egyben a hazafelé vezető út is.

Ugyancsak él a magyar hagyomány sok elemével, pl. úgy, hogy Ady nyomán megidézi *Margit legendáját*, több versben is. Olyannyira hogy másutt így vall: „Margitságot veszek / legyen inasa e dóre / iparnak: a bajnak / ne kelljen magam / fölkötnöm végre / apák s vert nagyapák / izom-kötegére.” (*Soror Margit arca mögül*) A szakralitás mindvégig ott vonul ezen a pályán, a protestantizmus, a biblikusság és az egyetemesség jeleivel. Vállalja a kereszt misztériumát, a magváltás reménységét. És mindenek fölött ott a fölfoghatatlan és megszólíthatatlan Isten. Ide kapcsolható a *Passio* végső kérdése: „Nem tudni már, itt ki a vesztő, / ki a vesztett. / S az elhagyottabb, ki tagadott / vagy ki megtagadatot?” Drámai kérdések, egyben jelezvén a dolgok rendkívüli bonyolultságát. A kérdező ember intellektusát. Másutt, a *Látóban* a létezés teljességét kísérli megragadni, Pilinszky *Apokrifjére* emlékeztető magasságban. Többek között a vissza-nem-térés keserű felismerésével.

Nyilvánvaló, hogy megérintette a modernizmus is, annak megújító erejét beleolvasztja nemes hagyományon alapuló világába. Nem idegen tőle a játék sem, s van úgy, hogy él a repetitív jelleg lehetőségével is. (*Két hangra, Fotográfia*) A már érintett egyenletes szint hangsúlyozásával. Ritka az ilyen verseskönyv, amely mentes a kilengéstől, az üresjárattól. A közélet, a külvilág inkább megszurten, és nem túlzottan gyakran hat rá, ám az is természetes, hogy a „húsbavágó” változások nem hagyják érintetlenül. A rendszerváltoztatás idején is hallatja hangját, ha nem is a politikában is aktivitást vállalók módján. 1991 c. művében aggodalma, bizonyos fokú rémlátomása is érzékelhető. A világ változásainak kérdőjeleit teszi ki, a „bűn oltára” és a „gyors feledők” emlegetésével, a cinkosok és a „gyülevész nép” áradatával. Majd ezt követi az *Imperátor* intenzív szövege, az előbbieik kifejtésével. Szaporodnak verseiben a feszültség jelei, a drámai mozzanatok, és az új válságjelekkel szemben változatlanul ott áll az Egy ereje, a teremtés csodája. Mindezeket erősíti, a negatívumokat ellenpontozza a fehér szín súlya, pl. úgy, hogy: „Külső fehérre a belsőbe hajlik, / belső fény áttűz a külsőn...” (*Fehér, II. Solus*)

Itt és másutt is fontos érték a zeneiség és a festőiség. Miként a formai tökély is, amelynek egyik legszebb bizonyítéka az *Egy parány énekel* c. szonettkoszorú. Álom és valóság sajátos viszonyáról, vagy éppen a külső káprázat vagy éppen a „bennünk örült futás” rejtelmes, elvont, hétköznapi nyelven megfogalmazhatatlan világáról. Másutt is jellemző, hogy Dobozi Eszter a komor színeket festi meg verseiben, ám a líra gyönyörű eszközeivel, az emberi sors énekeivel. Nagy beleérző képességgel, pl. ott, ahol Márai sorsát idézi meg, az íróét, akit „senki sem / szólít, senki sem hív.” (*San Diegóban Márai...*) (Más kérdés, és ez e költeménynek nem témája, hogy az emigrációban élő alkotó konokul vállalta az elszigeteltséget.) S talán költőnk viszonylagos magányossága is szerepet játszik ebben a beleérző képességben, bár az ő magányossága alapjaiban különböző. Vannak például megszólítható költőtársai, többek között a *Hová?* tanúsága szerint Buda Ferenc és mások. Bár van keserű kérdése is ezzel kapcsolatban, ha a „ki hallja meg?”-re gondolunk.

Világában egy hintaszék, egy rögeszme, egy napfogyatkozás is lehet főszereplő. Hiszen a jó költő számára bármelyik téma és tárgy lehet a remekmű forrása, mint ahogy ezt az édes anyanyelvről érkező Kosztolányitól, vagy éppen a rekettvebokorhoz elégiát író Tóth Árpádtól is tudhatjuk. Így szól Dobozi Eszter *Egy hintaszékre* írott versének egy részlete: „...és óvott karja, háta: / mint élő elevenét, / úgy tartott, úgy ringatott.” Megszemélyesül a tárgy, az

ember társává válik itt. Az is megesik, hogy *Eurüdiké lépteiben* fedi el/föl önmagát a költő. Jellemzi az is, hogy többször költőelődök szavait használja mottónak, itt éppen Rilkrét idézi. Másutt egy-egy, kurzívval szedett szó emlékeztet más szerzőkre, és épül bele a szövegbe szervesen. Közvetve így is vállalja a folytonosságot, az új jelentést. És megírja saját „esti kérdését” *Ars poeticájában*, a költői „miértek” szépséges példáival, az organikus természetszemlélet jegyében. A „szent feleslegesség” ódai szárnyalású műve ez. Azt is tudatja az olvasóval, hogy a temérdek szépségnek épp úgy ára van, mint a megváltásnak. Hiszen a megfeszített mindent tud, „csak” a báránykodást véti el. Az Úr hatalmasságát hirdetik az efféle részletek is.

Szelíd hangon perel, ha kell, így kifejezvéen a fájdalmat. És nemcsak újmódi esti kérdéseket tesz föl, de ráfelel Babits földijének, Illyésnek *Haza a magasban* c. versére is. „A tatár-, töröknél is rosszabb / ha jó...” – féle fájdalom és keserűség történelmi érzékenységet jelez művében. (*Magyar szonett 2002-ben*) S miként észlelhetjük: az évszám sem véletlen... Ekkoriban fölerősödik közéletisége, az „Otthonuk disznók ólja”-féle keménységig. (*Lappangani*) És újra féltetni kell övéit a heródesi rögeszméktől. Ám nem fokozza túl ezt a hangot, és egészében véve inkább jellemzi a már hangoztatott kristálytisza szakralitás, az örök dolgok ígérete, a lírai meditáció. Ennek példája a kótetécmadó mű, az *Ahogy ő néz, ahogy ő lát* is. A végén arról, hogy „Nem éri el sírás, nem ér föl hozzá szó.” A „kényes távolok” titkairól, rejtelméről. Az ember számára alig fölfogható dolgokról. Az egyén vágyai beleolvadnak a mindenségbe, az öröklét ígéretének világába. A Nyugatosok utódának is tarthatjuk Dobozi Esztert, aki ugyancsak az örök emberi és természeti igazságokat kereső írástudók közé tartozik.

A fentieket erősítik meg az önálló kötetekben eddig meg nem jelent új versek is 2014-ből és 2015-ből. Formailag tökéletes 14 sorosaival, a külső és belső utazások, az utak újabb fejezeteivel. Tartalmi sokszínűséggel, a testi-lelki bajok, a betegség leküzdésének igényével. Korábban megírta a földi poklok kínjait, a gyötrelmek világát. A genfi szoltárok épp úgy társaivá szegődtek, mint a költőtársak vagy éppen a számára legfontosabb társ. Az egyetemesség értékörzői. És az újabb versek költője is ezen az úton jár. Kierlelt, kulturált, intellektuális és érzékeny ez a költészet, mesterségbeli biztonságról és egyéni látásmódról tanúskodik. Olvashatunk gyönyörűséges imádságokat, meghitt vallomásokat tőle. Ahogy pl. szólongatja az Urat: „Alig kibírható ragaszkodásomat / a mindig változóhoz Te ne értenéd? / S hogy hajlékunk mind marasztalóbb, / ahogy rohannak az évek, / és fogva tart a folyton születő s haló, / majd megint csak születőben a televény... / Így kérlek, Uram, hogy tarts meg itt, / amíg a dolgom erre hajt, ide hajszol...”

Az olvasó abban a reményben teszi le ezt a fontos kötetet, hogy ez a kérés meghallgatatik.